

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою: «Державні та муніципальні фінанси»
за темою:
«Фіскальна функція митної політики України»
(назва теми)

Виконавець:

студент ЦЗтаВФН

Гортолум В. А.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Хомутенко А. В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Із підписання Угоди про асоціацію Україна взяла на себе зобов'язання здійснити реформування, яке, зокрема, сприятиме вільній, прозорій та недискримінаційній зовнішній торгівлі. Таким чином, зовнішньоекономічна політика України та її складова митна політика на сьогоднішній день у більшості аспектів є пов'язаними з нормами Угоди, недотримання яких може мати цілий ряд негативних міжнародно-правових наслідків.

Одним із ключових напрямків митної політики є митно-тарифне регулювання, яке здійснюється з метою забезпечення оптимальної структури експорту та імпорту, а також наповнення державного бюджету. У цьому контексті проявляється фіскальна функція митної політики, реалізація якої потребує врахування інтересів держави, експортерів та імпортерів.

Таким чином, можна говорити про високу актуальність дослідження теоретико-організаційних і нормативно-правових основ реалізації фіскальної функції митної політики як із точки зору виконання зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних зобов'язань, так і з точки зору забезпечення реалізації завдань вітчизняної бюджетної політики.

У науковій літературі проблемам митної політики та реалізації її функцій присвячені роботи як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, а саме: В. Авер'янова, Т. Андрусика, М. Байтіна, К. Бельського, І. Бережнюк, А. Венгерова, В. Голомб, Дж. М. Гретера, А. Данильцева, Є. Додіна, М. Жигульонкова, Л. Загайнова, І. Зенкіна, Л. Івашова, С. Ківалова, О. Копиленка, С. Комарова, Б. Кормича, Т. Корнева, В. Костюка, А. Мазура, А. Малько, О. Мальського, О. Марцеляка, С. Мінакова, В. Матузова, Л. Морозової, О. Новосад, М. Оллареги, М. Пангесту, П. Пашко, Ю. Просвірніна, О. Трохимець, Є. Харитонова, В. Ченцов та ін. Незважаючи на наявні наукові розробки, які тією чи іншою мірою визначають основні засади здійснення митної політики, реалізація її фіскальної функції в сучасних умовах сьогодення потребує подальшого дослідження.

Мета та завдання дослідження. Мета магістерської роботи полягає у дослідженні теоретико-організаційних і нормативно-правових засад реалізації фіскальної функції митної політики та розробці науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з підвищення її ефективності.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити сутність і напрямки митної політики;
- дослідити функції митної політики;
- систематизувати митні платежі;
- провести моніторинг надходжень митних платежів до Державного бюджету України;
- оцінити ефективність реалізації фіскальної функції митної політики;
- сформулювати підходи до прогнозування митних платежів як інструмент реалізації митної політики;
- проаналізувати зарубіжний досвід реалізації фіскальної функції митної політики та запропонувати напрямки його адаптації в Україні;

- розглянути митний контроль як засіб збільшення надходжень митних платежів;

- запропонувати перспективні напрямки вдосконалення фіскальної функції митної політики.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що складаються з приводу формування та проведення митної політики.

Предметом дослідження є теоретико-організаційні, нормативно-правові та практичні засади реалізації фіскальної функції митної політики України.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становить система загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, комплексне застосування яких обумовлене метою та завданнями роботи і спрямоване на забезпечення достовірності отриманих результатів. За допомогою діалектичного методу проаналізовано сутність митної політики через дослідження діалектично пов'язаних категорій змісту та форми. Історичний метод дозволив дослідити генезу теоретичних ідей та митного законодавства на етапах розвитку митної справи. Методи структурно-логічного, системного та статистичного аналізу використано для здійснення аналізу податкових і митних надходжень до Державного бюджету України. Із використанням догматичного методу опановано зміст положень митного кодексу України щодо визначення основних понять. За допомогою методу наукового узагальнення сформовано науково-практичні рекомендації щодо підвищення ефективності реалізації фіскальної функції митної політики.

Інформаційною базою дослідження є Податковий та Митний кодекси України, інші нормативно-правові акти України з питань регулювання справляння податків та митних платежів, звітні дані Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, Державної податкової служби України, Державної митної служби України, наукові публікації українських і зарубіжних учених щодо реалізації митної політики.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків. Загальний обсяг дослідження становить 102 сторінки, список використаних джерел міститься на 12 сторінках і налічує 95 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі визначено сутність і напрямки митної політики, досліджено функції митної політики, систематизовано митні платежі як засіб реалізації фіскальної функції митної політики.

У другому розділі увагу проведено моніторинг надходжень митних платежів до Державного бюджету України, оцінено ефективність реалізації фіскальної функції митної політики, а також сформовано підходи до прогнозування митних платежів як інструмент реалізації митної політики.

У третьому розділі проаналізовано зарубіжний досвід реалізації фіскальної функції митної політики та запропонувати напрямки його адаптації в Україні, розглянуто митний контроль як засіб збільшення надходжень митних платежів, запропоновано перспективні напрямки вдосконалення фіскальної функції митної політики.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі досліджено теоретико-організаційні та нормативно-правові засади реалізації фіскальної функції митної політики, що дозволило сформулювати наступні висновки й надати науково обґрунтовані пропозиції і рекомендації з підвищення її ефективності:

1. За результатами дослідження сутності митної політики встановлено, що митна політика представляє собою діяльність уповноважених суб'єктів владних повноважень, спрямовану на формування та/або регулювання зовнішньоекономічних відносин з метою захисту національних інтересів і забезпечення економічного розвитку в країні. Завданнями митної політики є: регулювання зовнішньоекономічних операцій, а не їх обмеження; створення умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності; розширення міжнародних в'язків; сприяння надходженню інвестицій в економіку країни; забезпечення балансу між експортом та імпортом товарів робіт, послуг. Завдання і напрямки митної політики залежать від поставлених цілей, які визначає уповноважений суб'єкт на підставі обраного політичного і економічного курсу розвитку країни та враховуючи основоположні засади (принципи). До принципів митної політики слід віднести: принцип верховенства права; принцип збалансованості інтересів держави, фізичних і юридичних осіб у митних відносинах; принцип недопустимості подвійного оподаткування; принцип єдності митних режимів; принцип прозорості, гласності, відкритості; принцип науковості.

1. Систематизації наукових поглядів на функції митної політики сприяла їх узагальненню. До функцій митної політики належать: захисну, контрольно-організаційну, інформаційно-статистичну, міжнародно-політичну, економіко-регуляторну та фіскальну. Захисна функція митної політики реалізується через: забезпечення національної безпеки держави, захист внутрішнього ринку, сприяння боротьбі з міжнародним тероризмом, злочинністю тощо. Контрольно-організаційна функція передбачає здійснення перевірки законності переміщення товарів (робіт, послуг) через митний кордон, а також видача дозвільних документів, ефективне використання заходів класифікаційного та верифікаційного контролю та ін. За допомогою інформаційно-статистичної функції відбувається: збирання та зберігання інформації про результати митного контролю й митного оформлення; забезпечення зовнішньоекономічної діяльності статистичним супроводом; обмін попередньою інформацією з країнами – торговими партнерами про товари і транспортні засоби. Економіко-регуляторна функція реалізується через систему заходів впливу на зовнішньоекономічні відносини, тобто митне регулювання. Митне регулювання здійснюється за допомогою засобів (методів та інструментів) економічного та неекономічного (адміністративного) характеру. Фіскальна функція митної політики полягає в наповненні державного бюджету за рахунок стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного податку з товарів (робіт, послуг), що переміщуються через митний кордон.

2. На підставі опрацювання літературних та нормативно-правових джерел інформації встановлено, що до митних платежів в Україні належать: мито, податок на додану вартість та акцизний податок. Проведений аналіз основних елементів цих податків (платник, об'єкт, база ставка, пільги) засвідчив наявність недоліків

нормативно-правового характеру та в системі митного контролю, які можуть призводити до зменшення надходжень до бюджету.

3. Проведений моніторинг показав, що в структурі податкових надходжень до Державного бюджету України вагоме місце належить митним платежам. При цьому ПДВ з імпортних операцій складає більше половини його надходжень до Державного бюджету України, а акцизний податок близько 40%. Частка акцизного податку щорічно зростає, а ПДВ – ні, що зумовлено регулярним збільшенням ставок на підакцизні товари при стабільній ставці ПДВ. Найбільші надходження мита спостерігаються з товарів, які вивозяться суб'єктами підприємницької діяльності. За результатами аналізу товарної структури імпорту встановлено, що переважають такі підакцизні товари як палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, а також транспортні засоби. Врахування таких особливостей вітчизняного імпорту сприятиме проведенню обміркованої митної та податкової політик.

4. Проведений аналіз свідчить, що серед митних платежів найбільшу фіскальну ефективність в Україні має податок на додану вартість – його частка у доходах державного бюджету становить близько 30%. При цьому у 2015 р. спостерігалось найменше значення цього показника у зв'язку зі збільшенням частки ввізного мита взагалі та додаткового імпортного збору зокрема. Фіскальна ефективність акцизного податку була найбільшою у 2016 р. Частка цього податку у доходах бюджету становила 5,68%, а у податкових надходженнях – 6,95%. Це, на наш погляд, пов'язано з відновленням темпів приросту імпорту підакцизних товарів, зокрема ввезенням на територію України значної кількості транспортних засобів («евроблях»).

5. За результатами проведеного дослідження встановлено, що прогнозування обсягів митних платежів виступає одним із головним інструментів митної політики для уточнення поточних її заходів та розробки планів її реалізації на майбутні періоди. Точність прогнозів та методи, які обираються, базуються на методології бюджетного планування. У разі відсутності у дослідника внутрішніх даних щодо формування бази досліджуваних показників, множини факторів впливу, можна оперувати тільки фактичними рядами динаміки. Це дає уяву про сформований тренд досліджуваного показника, його перспективні зміни. Точність прогнозу макроекономічних показників повинна формувати чутливість митної політики до його результатів, в іншому випадку заходи в цій сфері будуть відірваними від дійсності та з часом, їх актуальність та доцільність значно втрачатиме позиції.

6. Узагальнення зарубіжного досвіду показало, що митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності розвинутих країн світу здебільшого відповідає рекомендаціям міжнародних організацій. Так, в країнах з ринковою економікою оподатковується лише імпорт, тобто застосовується лише ввізне мито, а що стосується вивізного мита, то воно відсутнє, а в США оподаткування експорту взагалі забороняється законом. У розвинутих країнах пріоритетною є регулююча функція, і надходження від справляння імпортного мита складають не більше 0,3% ВВП, на відміну від України, митна служба якої відіграє вагому роль в процесі наповнення державного бюджету. Україні для створення ефективної системи

митно-тарифного регулювання доцільно використовувати аналогічний досвід країн Центральної Європи, які вирішували подібні проблеми в формуванні митної політики. Також важливо впроваджувати систему аналізу ризиків та пост-аудиту для запобігання митним правопорушенням. Тут може бути корисним використання досвіду США та Японії та скорочення товарної номенклатури, що зменшить зловживання при визначенні коду товару. В умовах інтеграції України до європейської спільноти необхідно вносити зміни у національне митне законодавство та використовувати ті інструменти митно-тарифного регулювання, які не лише не суперечать принципам СОТ та ЄС, але і здатні захистити економічні інтереси України.

7. Проведене дослідження сприяло формуванню авторської думки стосовно того, що фіскальна функція митної політики потребує удосконалення в напрямку митного контролю, котрий повинен ґрунтуватись на використанні системи управління ризиками. Вважаємо, що пост-митний контроль є важливим інструментом підвищення рівня ефективності організації митного контролю. Також до високоефективних напрямів збільшення рівня митних надходжень варто віднести удосконалення електронної системи обміну інформацією за принципом «єдиного вікна» та приєднання України до Конвенції про єдиний режим транзиту і впровадженням нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS), що сприятиме спрощенню переміщення товарів між країнами ЄС, Європейської Асоціації Вільної Торгівлі (країнами – членами Конвенції про єдиний режим транзиту) та Україною. Це забезпечить не лише додаткові надходження до бюджету, а й сприятиме прискоренню проведення митних формальностей й забезпечення належного рівня якості митного контролю.

8. У напрямку підвищення ефективності реалізації фіскальної функції митної політики аргументовано, що фіскальна функція митної політики є важливою складовою забезпечення формування її механізму. Проте, митну політику не слід розглядати як відокремлену частину економічної сфери країни з виконанням однієї заданої функції, оскільки вона є органічною і найважливішою частиною стратегії суспільного розвитку країни, яка спрямована на вирішення соціально-економічних, політичних і геополітичних проблем. До напрямків підвищення ефективності реалізації фіскальної функції митної політики в Україні відносять: налагодження та розвиток партнерських відносин з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, удосконалення системи електронного декларування товарів, розвиток системи управління ризиками у сфері митного контролю, впровадження ефективних методів протидії корупції тощо.

АНОТАЦІЯ

Гортолум В. А. «Фіскальна функція митної політики України».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою професійного спрямування «Державні та муніципальні фінанси». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі досліджено концептуальні засади митної політики. Проаналізовано сучасні тенденції митної політики, спрямованої на наповнення Державного

бюджету України. Проведено моніторинг надходжень митних платежів до державного бюджету та здійснено оцінювання їх фіскальної ефективності. Розглянуто прогнозування митних платежів як інструмент реалізації митної політики. Визначено прогресивний зарубіжний досвід справляння митних платежів, який може бути адаптований до вітчизняної практики. Запропоновано пріоритетні напрями підвищення ефективності реалізації фіскальної функції митної політики в Україні.

Ключові слова: митна політика, митні платежі, державний бюджет, ПДВ, акцизний податок, мито.

ANNOTATION

Hortolum V. "Fiscal function of customs policy of Ukraine"

Graduation work for the Master's Degree in the specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". - Odessa National Economic University. - Odessa, 2020.

The master's qualification work consists of three sections.

The conceptual bases of customs policy are investigated in the work. The modern tendencies of the customs policy directed on filling of the State budget of Ukraine are analyzed. The receipts of customs payments to the state budget were monitored and their fiscal efficiency was assessed. The forecasting of customs payments as a tool for the implementation of customs policy is considered. Progressive foreign experience in levying customs payments has been identified, which can be adapted to domestic practice. The priority directions of increase of efficiency of realization of fiscal function of customs policy in Ukraine are offered.

Key words: customs policy, customs payments, state budget, VAT, excise tax, duty.